

آیت الله مشکینی

۱. قرآن کتاب هدایت

بی تردید و به حکم عقل و تأیید نقل، بشر برای پیمودن راه سعادت و دستیابی به کمال مطلوب خویش و بهره‌مندی از الطاف خداوندی و دوری از خسران و زیان اخروی، نیازمند دین و شریعت است و آخرین شریعت الهی برای بشر دین مبین اسلام است، و سزاوار است که همه با آغوش باز از اصول و فروع آن استقبال کنند و برنامه‌های سعادت بخش آن را در زندگی فردی و اجتماعی خویش به کار بندند. همچنین برای شناخت قانون و شریعت اسلام منابعی وجود دارد که اصیل‌ترین و اصلی‌ترین آن قرآن کریم است.

قرآن گنجینه پایان‌ناپذیر علوم الهی و اصول و فروع دینی و مجموعه‌ای سرشار از حقایق و معارفی است که خداوند به جامعه بشری ارزانی داشته که در سایه عمل به آنها به رستگاری دنیا و آخرت دست خواهند یافت.

۲. ضرورت ترجمه قرآن

این کتاب آسمانی و حقایق الهی در قالب زبان عربی از منبع وحی نازل شده و زبان عربی چنان که معلوم است فصیح‌ترین و بلیغ‌ترین زبان هاست که خدای متعال بدان وسیله با بشر سخن گفته است؛ اما از طرفی همین زبان، دیواری است محکم میان علوم و معارف این کتاب عزیز و میان کسانی که از دانستن آن محرومند، و از طرفی همه بشریت مکلف به آگاهی مطلق یا نسبی از این کتاب آسمانی هستند و پیام حیات بخش آن باید به گوش جهانیان برسد. از این رو نیاز به ترجمه پیدا می‌شود.

ترجمه قرآن مجید به هر زبانی که باشد گشودن راهی است وسیع برای صاحبان آن زبان به

سوی معارف الهی و علوم قرآنی و رهنمایی آنان به اصول و فروع و مفاهیم عالییه این کتاب الهی. و از این راه اهمیت و عظمت آن روشن شده، معلوم می‌گردد که ترجمه قرآن کریم از پاک‌ترین و مقدس‌ترین راه‌های خدمت به آستان قرآن و دین اسلام است؛ زیرا معانی نهفته در قرآن کریم حقایقی است ارزنده که بدون پوشش الفاظ قابل شناسایی نیست و اهل هر زبانی آن را جز در لباس و پوشش خویش نمی‌شناسند و این مترجم است که با توانایی و دقت و فکر سلیم و قابلیت خویش، راه آشنایی با معارف قرآنی را به روی تشنگان آن می‌گشاید و آنان را از آبشخور قرآنی سیراب می‌سازد، و چه خدمتی از این ارزنده‌تر! و از همین بیان به دست می‌آید که ترجمه قرآن کریم بر هر که توانایی و شایستگی لازم آن را داشته باشد واجب کفایی بلکه واجب عینی است.

۳. معانی ترجمه

ترجمه کلمه‌ای رباعی و به معانی مختلفی است؛ از جمله به معنای شرح حال اشخاص است و کتاب‌هایی که در شرح احوال بزرگان نوشته شده به کتاب‌های تراجم مشهور است. معنای دیگر ترجمه که مورد نظر ماست نقل و برگردان لغت از زبانی به زبان دیگر است که زبان اول را «اصل و مترجم» و زبان دوم را «فرع و مترجم الیه یا مترجم به» و به تعبیر دیگر، زبان اول را «زبان مبدأ» و زبان دوم را «زبان مقصد» گویند.

۴. شرایط مترجم قرآن

مترجم قرآن کریم حداقل باید دارای شرایط زیرباشد:

- (۱) اطلاع وسیع و لازم از ادبیات زبان عربی که زبان مبدأست؛ یعنی لغت، صرف و نحو، معانی و بیان و بدیع و سایر علوم ادبی آن زبان.
- (۲) اطلاع وسیع و لازم از زبان مقصد و تسلط لازم بر ادبیات آن زبان.
- (۳) آگاهی از معانی و مفاهیم آیات و سوره‌ها به گونه‌ای که معنا و مراد آیه را در حدود برخی از تفاسیر بداند، زیرا صرف برگرداندن لغتی به لغت دیگر با عدم توجه به مقصود، کافی نیست بلکه سبب خطا و اشتباه می‌گردد.
- (۴) بهره‌مندی قابل توجهی از علم فقه و احکام شرعی؛ زیرا قریب به پانصد آیه از آیات، درباره احکام فرعی شرعی است و نکاتی نیز در آیه‌های دیگر موجود است که مورد استفاده در فقه قرار می‌گیرد.
- (۵) آشنایی تا حد وسیعی به اخبار و احادیث اهل بیت (ع) که در شرح و تفسیر، اطلاق و

تقیید و تعمیم آیات الهی وارد شده، چه آنکه آنان خاندان وحی اند و اهل خانه آشنا ترند به امور خانه تا دیگران. و طبق ادله قطعی، روایات صحیح و معتبری که از معصومین صادر شده صلاحیت تخصیص عمومات کتاب و تقیید مطلقات و توضیح مبهمات و تبیین متشابهات آن را دارند، و تمسک به ظواهر آیات در مقابل اخبار معتبره و بی‌اعتنایی به آن اخبار، امری است باطل و مبنی بر طرح و کنار نهادن حجیت گفتار اهل بیت (ع)، در صورتی که آیه: «ما اتاکم الرسول فخذوه و ما نهاکم عنه فانتهوا» (حشر، ۷/۵۹) اخذ به گفتار پیامبر و آنان که جانشینان بر حق اویند واجب است، و حداقل مفاد حدیث ثقلین حجیت قول آنهاست. پس باید در عمل به کتاب خدا، عدل آن را نیز منظور داشت و جمع بین الدلیلین نمود.

۶ از لوازم موفقیت مترجم، تأمل در ترجمه‌های انجام شده توسط دیگر مترجمان محترم است، زیرا بسا هست که در فکر برخی از آنان، ترجمه و توضیحی نسبت به کلمه و آیه‌ای آمده که بسیار متین و مورد غفلت دیگران است. بنابراین برای مترجمی که خود استعداد ترجمه دارد مانعی در استفاده از تعبیر دیگران نیست و باید از تجربه‌های آنان استفاده نماید.

۵. ترجمه حاضر و مزایای آن

چند سال پیش به توفیق خدای بزرگ، به فکر افتادیم که قرآن کریم را به طرز خوب و مطلوبی به چاپ رسانده و حداکثر به قیمت تمام شده در اختیار علاقمندان قرار دهیم. از این جهت نیاز به ترجمه‌ای مناسب و متین و دارای شرایط مربوطه پیدا کردیم ولی به ترجمه مورد نظر دست نیافتیم. بدین سبب بر آن شدیم که به توفیق حضرت حق، خود ترجمه‌ای و سپس تفسیری متناسب روز بنگاریم. پس با توکل به فرستنده این کتاب کریم و توسل به مقام والای آورنده آن، کار را شروع کردیم و پیش نویس ترجمه در مدت هفده ماه و با تجدید نظر در مدتی قریب به سه سال پایان یافت. برای ویراستاری این ترجمه، متصدی طبع آن، ما را به سوی نعمت غیرمترقبه‌ای هدایت نمود؛ یعنی فاضل کم نظیر در فن خویش، عالمی مشمول عنایات ازلی، جناب آقای حسین استاد ولی - ائده الله - را معرفی کرد و ما ایشان را مردی بزرگوار و بصیر در ادبیات عرب و علوم قرآنی یافتیم و این نعمت بزرگ را شکر کردیم؛ ایشان نیز این زحمت عظیم را پذیرفتند و ویراستاری این اثر را به سرعت و دقت انجام دادند، و اینک این هدیه بسیار قابل را به حضور عاشقان قرآن کریم تقدیم می‌داریم.

بی شک مدعی آن نیستیم که این ترجمه از حیث فن برگردان بی‌عیب و اشکال است، لیکن می‌توان گفت که صدها نکته ادبی، تاریخی، اعتقادی، فقهی، اخلاقی و تمثیلی در آن به کار رفته که در ترجمه‌های دیگر نیست و البته به گونه‌ای است که عنوان ترجمه تغییر نیافته است.

نیز باید اشاره کنیم که چون قرآن مجید «حمال ذو جوه» است یعنی بسیاری از کلمات یا جملات و آیاتش تحمل چند معنا را دارد و ظاهر آنچه در اخبار آمده که «قرآن دارای چند بطن است» اشاره به همین تعدد و کثرت معانی است؛ از این جهت در این ترجمه گاهی در ترجمه یک کلمه یا یک آیه چند معنا دیده می‌شود و این همان معانی احتمالی است، لکن در صورت متضاد بودن معانی، معنای دوم یا سوم با کلمه «یا» و در صورت متضاد نبودن آنها با کلمه «و» آمده است.

نکته دیگر آنکه واوهای عطف که در اول برخی آیات هست و پس از حرف استفهام قرار گرفته در ترجمه ذکر گردیده و مثلاً میان «آلم یزوا» و «أو لم یزوا» فرق گذاشته شده، و همچنین واوهای عطف به محذوف، محذوف آنها ذکر گردیده است.

نکته دیگر آن که مطالب اضافه شده چه به عنوان جملات تکمیلی و چه به عنوان شرح، همه یکدست در پراکنش آورده شده و خوانندگان گرامی و هوشمند، خود موارد مذکور را از یکدیگر تشخیص خواهند داد.

۶. سخن آخر

به هر حال، این ترجمه را - که خوشبختانه مراحل مقدمه نویسی و چاپ آن با سالروز بعثت گرامی پیامبر اکرم (ص) مصادف گردیده و آن را به فال نیک می‌گیریم - به حضور اصحاب فهم و دقت و عاشقان معارف قرآنی و صاحبان بیان و قلم فرسایان پیرامون این نسخه آسمانی اهدا می‌کنیم؛ و هر چند که معانی و معارف آن بسیار پر ارزش و غیر قابل خدشه است، ولی لباس‌ها و پوشش‌های آن بافته و دوخته این ناچیز است. از این رو خدشه و اشکال و تنبیه به خطا و اشتباه از جهت لفظ و بیان معنا، مورد انتظار بوده، اهدای هر عیب و نقصی به نویسنده متنی قابل تقدیر و تشکر است و منتظر آئیم.

۷۸۸۷